

Tiché ulice malostranské a hradčanské oživnou na chvíli v těchto dnech: na 8. listopad připadá výročí bitvy bělohorské a v neděli před ním nebo po něm pořádávají se politické projevy na bojišti. S mlhou, která spadne večer do ulic, vracívají se houfy účastníků domů, provázeny jsou strážníky jízdními i pěšími. Projdou ulicemi malostranskými, vzbudí jakousi pozornost na chodnicích a to jest všecko: ani v palácích náhodou obydlených neotevře se okno. Uloží v některé ulici prapor, jsou-li to účastníci spolkovi, většina rozptýlí se v ulicích promrazených listopadovými mlhami. A to jest všecko. Vyslechli ovšem řeči svých vůdců politických. Fotografoval je ovšem fotograf a několik obrázků z toho vyjde v příštím čísle Českého světa. Rozhořčí se snad někdo z posluchačů, uleví si snad výkřiky. Ale to jest již opravdu všecko.

Vidám již řadu let tyto vracející se houfy a po každé bodne mne v hrudi jakýsi zlostný cit proti nim. Nač *tam* chodit, myslím si po každé. Jsou místa, kam sebedůvěrný národ nechodí; nechodí na místa svého minulého pokoření. Co *tam* hledat? Nenávídím kult pokořujících vzpomínek: nevěřím, že má jakéhokoli smyslu a užítku.

Namítne se mně: ale právě tak *živi* se pocit odvety. Živí? Nevěřím jako psycholog v žádnou odvetu, která se musí uměle živit. Nevěřím, že vychovává se někdo k statečnosti a odvaze, k životu a k rozvoji svých sil, staví-li se mu před oči minulé ponížení, rozdírají-li se kalendářovým kultem jeho minulé rány.

Nevěřím, že opravdové hluboké city dají se vyživit jako zvíře na krmníku. Nesmějí se ani uměle jitřit; s opravdovým ohněm nikdo si nehraje, do opravdového ohně nikdo nedmýchá: sežehly by jej ihned jeho horké plameny. A běda citům, s nimiž možno si hrát nebo jež je nutno živit. Nestojí za mnoho. Nedal bych za ně ani zlámanou grešli. To jsou ohně velmi krotké a ochočené. Všecko, nač stačí, jest jen, že dovedou ohřáti hrneček popularity některému radikálnímu politikovi. Nikde nekučají rafinovaněji s těmito národními city než u nás. Hrneček smí vřít, ale hrneček nesmí vzkypět. Pokud vře, může někoho děsit. Kdyby vzkypěl, ukázalo by se, jak malý měl obsah a byl by směšný. Proto budou se s touto odvážnou vypočítavostí a vypočítavou odvahou ještě dlouho u nás živit city odvety. Jsou podivné občůdky v českém světě a životě, kterých neznají národové opravdu silní. Ale slabí mají to neštěstí, že i s jejich vznětlivostí se spekuluje a že řada lidí učinila si výnosným řemeslem napůl rozdmýchovati a napůl ulívati, napůl dráždit a napůl poutat tuto vznětlivost. Vznětlivost jest právě slabost a z tvých slabostí, ne z tvých sil tyjí lidé...

Letos bude asi Bílé hory vzpomínáno více než jindy. Postaralo se o to nakladatelství Ottovo, které vydalo závčas Wintrův román Mistra Kampana. V knihkupeckých výkladech již nějaký týden před výročím bělohorským leží novorozené exempláře Mistra Kampana v jakýchsi papírových plenách přetištěných palcovými literami a hlásajících: čtete tragedii bělohorskou! Toto slovo bere se zde však jako tak často v životě nadarmo. Kampanus není tragedií, poněvadž nemá reka ani reků. Román Wintrův jest jen řada barevných historických scén a obrazů jak tak sešitých přítomností Kampanovou při nich. Tento Kampanus jest podivný svatý; nemá nic výrazného, silného ani jadrného v sobě: nemůže být pilířem, který nese klenbu tragedie. Tichý, mírný, měkký, sentimentální a slabý muž, který skládá svá carmina, krmí vrabce, miluje svou kolej a chce žít kde s kým v svatém míru a pokoji; nakonec odříká se své víry, jen aby zachránil zamilovanou kolej. Tento Kam-

panus jest důvěrníkem autorovým, slouží mu za reportéra; podává zprávy o událostech, při nichž se spíše namanul, nežli jichž se vědomě a úmyslně účastnil; vidí očima autorovýma, slyší jeho sluchem. Všecko jiného spíš než rek tragedie.

Četl jsem tyto dny v Kampanovi, když se otevřely dvěře a vešel přítel.

„I ty?“

„Ano, i já. I já jsem člověk náladový. Když je po Dušičkách a venku přší listí se stromů a mlhy plouhají se ulicemi, čítám rád cosi dobového. Bliží se osmý listopad.“

„Prokleti buďte všichni se svou náladovostí. Zdá se, že zde nemá nikdo nic na práci než studovat historický kalendář a dáti si jím diktovat historické nálady.“

„Co svedeš proti tomu? Vzdělanec jest přetížen vzpomínkami; vzdělance naučili pamatovat a vzpomínat a vzdělanec rád vzpomíná.“

„Řekni: slaboch a ne vzdělanec. Silný umí zapomínat. Zapomínat minulých ran, toť růst, toť překonávat slabost. Být zde zákonodárcem, nedovolil bych psát knih o Bílé hoře ani jména toho vyslovovat. Za každou báseň o Bílé hoře diktoval bych vězení. Kamení dal bych navézt a nanosit na to místo a vyvršit je vysoko, vysoko, aby nikdo nemohl vstoupit na ně. Z čítanek bych to jméno vyškrtl a ze školních map bych je vymýtil: neboť jinak nepřestanete se svými pokořujícími sentimentálnostmi, nehodnými živého národa, který má v sobě cítit síly obrodit celý svět a napsat znova celé jeho dějiny. Síla člověka jest v tom, že umí zapomínat minulých faktů i dogmat, ran i urážek — všeho, co mu vadí v růstu a co jej v něm ohrožuje. Takové zapomenutí jest svaté, světlejší než nejsvětější vzpomínání. Takové zapomenutí je samo zdraví, sama síla, sám růst, sama budoucnost a její vývoj. Takovému zapomenutí měli byste učit sebe a své děti. Ale že vzpomínáte, že máte celý složitý kult, jak žít vzpomínky a jít city a obnovovat staré rány, to ukazuje jen, jak jste posud slabí, slabí.“

Byli dva literáti — nu, suď je Bůh, ale co jednomu bílé, druhému jistě černé. Co dělal Havel, bylo Šavlovi hloupé, pošetilé a často i nízké, a naopak: co ctil Šavel, tomu jistě vychechtal se Havel. Šavel a Havel pokládali se navzájem svorně nejen za odpůrce, ale — pohádka naše hraje v Čechách — i za hlupáky a možná i za darebáky. Bylo to moudré? Bylo to nutné? ptá se čtenář, který se cítí nad ně velmi povýšený. Milý čtenáři, odpovídám, napsal jsem nahoře: suď je Bůh, a na tom trvám. Suď je Bůh nebo chceš-li, suď je Ďas, tu koncesi ti učiním, ale víc nic: ale hlavně, nesudme jich my zde. Snad jim nebylo při tom tak dobře, milý čtenáři, jak se ti zdá. Bráti na sebe veliké nepřátelství a půliti jim jako nožem celý svět ve dvě půlky, milý čtenáři, to jest snad pošetilé, jak ráčíš soudit, ale ať tak, ať onak, není to tak snadné a příjemné, jak bys se domníval. Psychologové poznamenávají, že každý heroism jest trochu pošetilý a nerozumný, a krčí také rameny, mají-li ti říci, kde jest mez mezi heroismem a pseudoheroismem. Gobi-neau pokládal na př. Dona Quijota za vrchol ušlechtilosti a hrdinství — a ty jej pokládáš asi za pošetilce a blázna. Dej se tedy laskavě poučit touto diferencí soudu a názoru a neod-suzuj tak kvapně naše dva Dony Quijoty nenávisti. Uvaž také shovívavě, že takové nepřátelství jest cosi nečasového, a zdá se mně, jest odsouzeno na vymření. Vyskytá se opravdu řidčeji a řidčeji. Moderní člověk, jak říkáme, dal se poučit zkušeností minulých dob a uvykl si *tolerovati se* se svým nepřítelem.